

XÂY DỰNG VÀ ỨNG DỤNG SƠ ĐỒ TƯ DUY TRONG GIẢNG DẠY HỌC PHẦN TÂM LÝ HỌC ĐẠI CƯƠNG Ở TRƯỜNG CAO ĐẲNG SƯ PHẠM ĐIỆN BIÊN

Đàm Thị Mai Thương, Phan Thị Lung
Trường Cao đẳng Sư phạm Điện Biên

Tóm tắt: Trong bối cảnh đổi mới giáo dục theo định hướng phát triển năng lực người học, việc vận dụng các phương pháp dạy học tích cực là yêu cầu cấp thiết đối với các trường cao đẳng sư phạm. Bài báo trình bày cơ sở lý luận, quy trình xây dựng và kết quả ứng dụng sơ đồ tư duy trong giảng dạy học phần Tâm lý học đại cương. Nghiên cứu được thực hiện trên 120 sinh viên năm thứ nhất ngành Giáo dục Mầm non tại Trường Cao đẳng Sư phạm Điện Biên, sử dụng phương pháp thực nghiệm kết hợp điều tra bằng bảng hỏi. Kết quả cho thấy việc sử dụng sơ đồ tư duy góp phần nâng cao mức độ ghi nhớ, khả năng hệ thống hóa kiến thức và hứng thú học tập của sinh viên. Bài báo đề xuất quy trình thiết kế và tổ chức dạy học bằng sơ đồ tư duy nhằm nâng cao hiệu quả đào tạo giáo viên ngành Giáo dục Mầm non.

Từ khóa: Sơ đồ tư duy, quy trình thiết kế, tâm lý học đại cương, sinh viên ngành Giáo dục Mầm non.

DEVELOPING AND APPLYING MIND MAPS IN TEACHING THE GENERAL PSYCHOLOGY COURSE AT DIEN BIEN TEACHER TRAINING COLLEGE

Abstract: In the context of educational innovation oriented toward developing learners' competencies, the application of active teaching methods has become an urgent requirement for teacher training colleges. This article presents the theoretical basis, the development process, and the results of applying mind maps in teaching the course General Psychology. The study was conducted with 86 first-year students majoring in Early Childhood Education at Dien Bien Teacher Training College, using a pedagogical experimental method combined with questionnaire surveys. The results show that the use of mind maps contributes to improving students' level of retention, their ability to systematize knowledge, and their interest in learning. The article proposes a process for designing and organizing instruction using mind maps in order to enhance the effectiveness of teacher training in the field of early childhood education.

Keywords: Mind maps, design process, General Psychology, Early Childhood Education students.

Nhận bài: 11/01/2026

Phản biện: 08/02/2026

Duyệt đăng: 12/02/2026

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Học phần Tâm lý học đại cương giữ vai trò nền tảng trong chương trình đào tạo giáo viên ở các trường cao đẳng sư phạm. Nội dung học phần bao gồm các nội dung mang tính khoa học trừu tượng như nhận thức, tình cảm, ý chí, nhân cách... đòi hỏi người học phải có khả năng tư duy hệ thống và liên kết kiến thức. Tuy nhiên, thực tế cho thấy sinh viên thường học theo lối ghi chép tuyến tính, thiếu sự liên hệ giữa các nội dung, dẫn đến ghi nhớ máy móc và khó vận dụng. Sơ đồ tư duy (mind map) do Tony Buzan đề xuất là công cụ trực quan hóa tư duy, giúp hệ thống hóa kiến thức theo cấu trúc mạng lưới. Việc vận dụng sơ đồ tư duy trong giảng dạy phù hợp với quan điểm dạy học tích cực, lấy người học làm trung tâm và phù hợp với xu hướng đổi mới giáo dục hiện nay.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Khái niệm sơ đồ tư duy

Sơ đồ tư duy là phương pháp tóm tắt các nội dung chính và hệ thống hoá kiến thức bằng cách kết nối các nhánh với nhau. Sự liên kết giữa các ý tưởng trong sơ đồ tư duy cho phép nó bao quát được một phạm vi rộng và sâu của các ý tưởng. Nó giúp giáo viên khái quát kiến thức, truyền đạt

tri thức cho sinh viên hiệu quả, sơ đồ giúp mô tả chiều sâu, chiều rộng của kiến thức. Phương pháp dạy học bằng sơ đồ tư duy có khả năng hỗ trợ, giúp sinh viên học tập dễ nhớ, dễ hiểu, dễ tiếp thu bài học.

2.2. Cơ sở tâm lý học của việc sử dụng sơ đồ tư duy

Từ góc độ tâm lý học nhận thức, hoạt động học tập hiệu quả gắn với quá trình mã hóa, lưu trữ và truy hồi thông tin. Sơ đồ tư duy đáp ứng và hỗ trợ người học ở các mặt này như: Tăng cường liên kết ý nghĩa giữa các khái niệm; hình thành cấu trúc tri thức bền vững; kích thích tư duy phân tích – tổng hợp; phát triển năng lực tự học và tự hệ thống hóa kiến thức.

2.3. Đặc điểm học phần Tâm lý học đại cương

Học phần Tâm lý học đại cương là học phần bắt buộc trong chương trình đào tạo các ngành Sư phạm. Mục tiêu chính của học phần là cung cấp cho sinh viên (SV) những kiến thức cơ bản về bản chất và phương pháp nghiên cứu tâm lý học; hoạt động và giao tiếp; sự hình thành và phát triển tâm lý, ý thức; hoạt động nhận thức; tình cảm, ý chí, trí nhớ; sự hình thành và phát triển nhân cách

con người. Bước đầu vận dụng kiến thức vào giải thích các hiện tượng tâm lý người và hình thành kỹ năng nghiên cứu tâm lý người, hình thành thế giới quan trong khoa học, xem xét, đánh giá tâm lý cá nhân. Các đơn vị kiến thức trong học phần được sắp xếp một cách logic, giúp SV hiểu được những khái niệm, phạm trù cơ bản trong Tâm lý học. Tuy nhiên, việc học tập đối với học phần này được đánh giá là khó khăn ở phía người học, vì vậy việc tìm ra phương pháp dạy học tích cực như vận dụng phương pháp sơ đồ tư duy vào giảng dạy học phần Tâm lý học đại cương là rất cần thiết.

2.4. Thực trạng việc dạy học học phần Tâm lý học đại cương ở trường Cao đẳng Sư phạm Điện Biên

Để tìm ra cách thức và con đường vận dụng phương pháp Sơ đồ tư duy hiệu quả vào dạy học học phần Tâm lý học đại cương, chúng tôi đã thực hiện các hoạt động khảo sát nhằm điều tra thực trạng việc dạy và học học phần này ở sinh viên năm thứ nhất Trường Cao đẳng sư phạm Điện Biên. Qua điều tra bằng bảng hỏi và dự một số giờ giảng dạy học phần, có thể nhận thấy SV chủ yếu ghi chép hình thức tuyến tính, khả năng xác định trọng tâm kiến thức còn hạn chế, một số SV không thể hiểu được kiến thức, việc liên hệ giữa các kiến thức trong học phần còn gặp khó khăn, tình trạng chờ đến sát kì thi kết thúc học phần mới bắt đầu học còn khá phổ biến. Nhìn chung, những hạn chế mà SV gặp phải đã đặt ra yêu cầu đổi mới phương pháp tổ chức kiến thức trong giảng dạy học phần.

2.5. Quy trình xây dựng sơ đồ tư duy trong giảng dạy

2.5.1. Nguyên tắc xây dựng sơ đồ tư duy trong dạy học học phần Tâm lý học đại cương

Một là, bảo đảm mục tiêu bài học

Tất cả các phương pháp dạy học đều được thực hiện trong quá trình dạy học để hướng tới đạt được mục tiêu bài học. Trong giảng dạy học phần Tâm lý học đại cương cũng cần phải đảm bảo được các mục tiêu theo định hướng phát triển năng lực cho SV.

Hai là, bảo đảm phù hợp với cấu trúc và thời lượng chương trình

Tất cả các phương pháp dạy học muốn được thực hiện hiệu quả cần phải căn cứ vào cấu trúc, thời gian thực hiện hoạt động dạy học. Phương pháp Sơ đồ tư duy có thể thực hiện nhằm đạt được mục tiêu của bài học, đây là con đường để SV tiếp nhận tri thức, với phương pháp dạy học truyền

thống có thể chỉ phù hợp với một số bài học, với những bài học có dung lượng kiến thức lớn, nhiều tầng nhiều lớp, trừu tượng, khó hiểu mà thời gian truyền tải thông tin ở trên lớp ngắn. Chính vì vậy, việc sử dụng Sơ đồ tư duy trong dạy học cần phải căn cứ vào thời lượng thực hiện chương trình của học phần đó.

Ba là, bảo đảm tính khoa học, chính xác

Việc lựa chọn nội dung bài học để xây dựng sơ đồ cần phải bảo đảm tính chính xác, đúng kiến thức, thông tin lựa chọn cần được cập nhật mới nhất, cẩn thận và không có sai sót, nhất là đối với những nội dung kiến thức có tính mở, khả năng vận dụng cao nhằm xây dựng sơ đồ có thể phát triển thành nhiều nhánh.

Bốn là, bảo đảm tính cơ bản, điển hình, thống nhất

Nội dung kiến thức cần xây dựng Sơ đồ phải cơ bản, điển hình, trọng tâm nhất, từ đó mở rộng kiến thức nhằm khắc sâu kiến thức cho SV. Bài học có nhiều đơn vị kiến thức thì sơ đồ được tạo nên càng nhiều nhánh, chúng có mối liên hệ mật thiết với nhau. Vì vậy, kiến thức được lựa chọn xây dựng sơ đồ cần phải bảo đảm tính cơ bản, điển hình nhất. Các sơ đồ được xây dựng cũng cần phải đảm bảo tính thống nhất về mặt kỹ thuật trong quá trình xây dựng.

Năm là, bảo đảm tính thẩm mỹ, sự phạm

Cần tạo ra được các Sơ đồ tư duy có tính thẩm mỹ cao, đẹp, hài hoà, chính xác và đầy đủ nội dung, tạo được tính hứng thú, hấp dẫn, thu hút SV trong quá trình dạy học. Tuy nhiên, các ý tưởng xây dựng Sơ đồ cần đặc biệt chú ý đến trình độ, đặc điểm nhận thức và tâm sinh lý của SV, dễ dàng cho SV trong việc khai thác và tiếp nhận tri thức, thúc đẩy sự sáng tạo, tăng tính hứng thú cho người học, đảm bảo tính mở để SV có thể bổ sung, mở rộng.

2.5.2. Các bước thiết kế sơ đồ tư duy học phần Tâm lý học đại cương

Bước 1: Xác định mục tiêu khi xây dựng Sơ đồ tư duy

Đây là khâu quan trọng nhất, quyết định tới sự thành công, triển khai các bước tiếp theo trong quá trình xây dựng Sơ đồ tư duy. Mục tiêu của xây dựng Sơ đồ chính là góp phần đổi mới phương pháp dạy học bộ môn, xây dựng Sơ đồ còn giúp khắc phục hạn chế về đặc điểm khô khan của môn học, tăng tính kích thích, hứng thú cho SV.

Bước 2: Nghiên cứu, chọn lọc nội dung kiến thức xây dựng Sơ đồ tư duy

Giảng viên cần đọc, nghiên cứu, phân tích kỹ lưỡng, chi tiết, cẩn thận kiến thức của từng bài. Phân loại nội dung chính, nội dung cơ bản, nội dung diễn giải và nội dung mở rộng, xem xét bài học nào phù hợp để xây dựng Sơ đồ tư duy, mỗi đơn vị kiến thức sẽ được tóm tắt lại bằng sơ đồ phù hợp.

Bước 3: Phác thảo ý tưởng và xây dựng sơ đồ theo ý tưởng

Cần phải hình thành ý tưởng về sơ đồ cần xây dựng, những ý tưởng này chính là những sản phẩm có tính định hướng cho việc xây dựng sơ đồ. Tuy nhiên, mỗi nội dung kiến thức giảng viên sẽ có ý tưởng riêng khi xây dựng để tạo những Sơ đồ có tính thẩm mỹ đa dạng. Tiếp theo, sắp xếp các nội dung chính, mỗi nội dung tương ứng với một nhánh của sơ đồ, nếu Sơ đồ có nhiều nhánh chính thì ta sắp xếp sao cho cân đối các nhánh trên mặt phẳng để Sơ đồ có tính thẩm mỹ, hài hoà. Một vấn đề mà có nhiều đơn vị kiến thức, nội dung thì Sơ đồ càng có nhiều nhánh lan toả, được triển khai. Nhánh chính được xuất phát từ điểm trọng tâm, các nhánh phụ được xuất phát từ nhánh chính, ngoài ra còn có các nhánh mở

rộng được hình thành từ các nhánh phụ của Sơ đồ. Việc sắp xếp chính xác, phù hợp các nhánh sơ đồ thể hiện được nội dung cụ thể, sau đó xác định mối liên hệ của các kiến thức được thể hiện đa dạng qua mũi tên thẳng, mũi tên cong hoặc đường thẳng... nối các nhánh Sơ đồ kiến thức với nhau.

Bước 5: Xử lý kỹ thuật, công nghệ, kiểm tra sản phẩm

Sau khi hoàn thiện Sơ đồ, chúng ta cần kiểm tra xem xét lại các yếu tố về kỹ thuật, sắp xếp các nhánh sơ đồ, mối liên hệ giữa chúng để thể hiện tính logic, trình tự phát triển tri thức, tính thuận lợi trong việc truyền tải thông tin tri thức.

2.6. Kết quả khảo sát định lượng về sự cần thiết vận dụng phương pháp xây dựng sơ đồ tư duy trong dạy học học phần Tâm lý học đại cương

2.6.1. Mẫu khảo sát và công cụ thu thập dữ liệu

Nghiên cứu được tiến hành trên 120 SV năm thứ nhất ngành Giáo dục Mầm non tại Trường Cao đẳng Sư phạm Điện Biên. SV tham gia khảo sát sau khi được học một số nội dung của học phần Tâm lý học đại cương có sử dụng phương pháp sơ đồ tư duy.

Bảng 1. Đánh giá của SV về hiệu quả của sơ đồ tư duy trong học tập

Nội dung khảo sát	Mean	SD
Sơ đồ tư duy giúp ghi nhớ nội dung bài học dễ dàng hơn	4.35	0.65
Sơ đồ tư duy giúp hệ thống hóa kiến thức một cách logic	4.42	0.61
Sơ đồ tư duy giúp hiểu rõ mối liên hệ giữa các khái niệm tâm lý	4.30	0.69
Việc sử dụng sơ đồ tư duy làm bài học trở nên sinh động hơn	4.38	0.63
Sơ đồ tư duy giúp học tập chủ động hơn	4.33	0.67

Kết quả khảo sát cho thấy giá trị trung bình của SV có đánh giá tích cực đối với việc sử dụng sơ đồ tư duy trong học tập học phần Tâm lý học đại cương. các tiêu chí dao động từ 4.30 đến 4.42, thể hiện

Bảng 2. Mức độ hứng thú học tập của sinh viên

Mức độ	Số lượng (SV)	Tỷ lệ (%)
Rất hứng thú	50	41,7
Hứng thú	48	40
Bình thường	15	12,5
Ít hứng thú	7	5,8
Không hứng thú	0	0

Kết quả cho thấy 81,7% SV cảm thấy hứng thú hoặc rất hứng thú khi học học phần Tâm lý học đại cương có sử dụng sơ đồ tư duy. Điều này chứng tỏ phương pháp có tác động tích cực đến động cơ và thái độ học tập của SV.

Kết quả cho thấy điểm trung bình của SV sau

thực nghiệm (7,85) cao hơn đáng kể so với trước thực nghiệm (6,12). Điều này cho thấy việc sử dụng sơ đồ tư duy trong giảng dạy đã góp phần cải thiện kết quả học tập của SV. Việc sử dụng sơ đồ tư duy giúp nâng cao kết quả học tập của SV. SV hiểu bài sâu hơn và ghi nhớ kiến thức tốt hơn.

Phương pháp này góp phần tăng tính tích cực và hứng thú học tập trong quá trình học.

Để nâng cao hiệu quả sử dụng phương pháp Sơ đồ tư duy trong dạy học học phần Tâm lý học đại cương, thì cần tập trung vào một số biện pháp sau:

Một là, giảng viên cần được tập huấn về phương pháp, sinh viên được hướng dẫn thực hành cụ thể, ứng dụng công nghệ thông tin trong thiết kế sơ đồ.

Hai là, tích hợp sơ đồ tư duy vào thực hành, kiểm tra đánh giá trên lớp.

Ba là, khuyến khích sinh viên thiết kế sơ đồ tư duy theo nhóm.

Bốn là, xây dựng ngân hàng sơ đồ mẫu phục vụ dạy và học.

III. KẾT LUẬN

Sơ đồ tư duy là công cụ hiệu quả trong việc tổ chức và hệ thống hoá kiến thức học phần Tâm lý học đại cương. Phương pháp này góp phần nâng cao chất lượng dạy và học, phát triển năng lực tư duy và kỹ năng tự học của sinh viên. Việc mở rộng ứng dụng sơ đồ tư duy có vận dụng phần mềm vẽ hiện đại như mid-map, Canva AI... trong các học phần khác là hướng đi phù hợp với yêu cầu đổi mới giáo dục cao đẳng, đại học hiện nay.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Nguyễn Hữu Anh (2022), *Sử dụng sơ đồ tư duy để dạy học phần triết học Mác – Lênin cho sinh viên*, Tạp chí khoa học - Đại học Khánh Hoà, số 1 năm 2022.

Bùi Thị Phương Anh (2017), *Sử dụng sơ đồ tư duy để hướng dẫn học sinh lớp 5 làm dàn ý cho bài văn miêu tả*, Tạp chí Giáo dục, tháng 11/2017.

Nguyễn Thị Lan Anh (2018), *Rèn luyện và phát triển kỹ năng tự học cho sinh viên trong dạy học môn Đường lối cách mạng của Đảng Cộng sản Việt Nam*, Tạp chí Giáo dục, tháng 5/2018.

Đỗ Thị Lan Anh (2018), *Nâng cao hiệu quả phương pháp dạy học theo hướng tiếp cận năng lực người học*, Tạp chí Giáo dục, kì 2 tháng 5/2018.

Tony Buzan (2010), *Lập Sơ đồ tư duy*, Nxb Tổng hợp thành phố Hồ Chí Minh.